

**B**estaan er nog almanakken?' vroeg de schrijver Nescio al in 1942. 'En winkels: tabak, *snuif* en sigaren?' Nu kun je vragen: bestaan er nog dorpsgekken? Lopen er in de dorpen nog opzichtige zonderlingen door het straatbeeld? Vroeger wemelde het ervan.

Bochels, hazenlippen, horrelvoeten, 'wijnvlekken' worden tegenwoordig al op jonge leeftijd gerepareerd of verwijderd. Mensen die 'mentaal uitgedaagd' zijn of 'onbegrepen gedrag' vertonen worden dagelijks met een busje afgehaald om hen naar hun dagbesteding te brengen. Alleen de troosteloze junks zijn nog in het straatbeeld te zien.

Toen uw recensent opgroeide was zijn geboortedorp Velp rijk aan dorpsgekken: Chris de Bok, Hannes en Graadje (die hij per bakfiets vervoerde), Jannes de olieman, Jan Abram die zich voor- en achterwaarts in een hoek van negentig graden kon vouwen, Gekke Peter (die bij de bloemist boeketjes bietste, deze aan een bruidspaar of freerde, dan met de pet rondging en verontwaardigd uitriep: "'t Het meer gekost!"), Gekke Dien. En dat zijn ze lang niet allemaal. Je was aan hen gewend, met een lichte huiver voor hun onbegrepen leven.

De historicus Renie Hesseling heeft nu een biografie van Gekke Dien geschreven. Dat is geen sinecure: over publieke figuren bestaan archieven en krantenknipsels, het leven van mensen aan de zelfkant van de maatschappij is doorgaans niet geboekstaafd. Hesseling doet uitvoerig verslag van zijn hardnekkige pogingen om de levensgeschiedenis van zijn hoofdpersoon te achterhalen en moet het niettemin regelmatig laten bij veronderstellingen ('de vraag blijft...', 'ik beeld mij in...'). En toch: een boek van 219 pagina's!

Eerder beschreef Hesseling het leven van Jan Lamberts, alias Jantje van Velp, een koopman in vodden en oude metalen, steilewandrijder en weldoener van de arme dorpsjeugd. Op eigen grond groef hij een zwembad uit – hoefden die kinderen niet naar het verre en dure gemeentelijke zwembad Beekhuizen. Altijd lag hij gretig overhoop met de autoriteiten. Legendarisch is het beeld van Jantje, strijdvaardig op het dak van zijn loods, toen de politie die in beslag wilde nemen. Hesseling bombardeerde hem zonder omhaal tot 'dorpsicoon'. En dat doet hij nu opnieuw met Gekke Dien.

Wie was zij en waardoor werd zij 'gek'? Bernardina Maria Klaassen wordt in 1916 geboren in het gezin van een katholieke landarbeider te Didam, een dorp bij Zevenaar. Haar ouders krijgen elf kinderen en ze wordt al jong uitbested aan een pleeggezin in Doespburg dat haar weer doorsluis naar de Dochters der Wijsheid in Druten, waar een kil en hard regime heerst. Ze wordt dienstbode en dient in een reeks van betrekkingen, totdat ze op 1 mei 1940



Gekke Dien bij haar avondse caravan.



FOTO ARCHIEF RENIE HESSELING

in het huwelijk treedt met Gerrit Willem Udink, fabrieksarbeider. In de oorlog wordt hij als dwangarbeider tewerkgesteld in Duitsland, vlucht en belandt in een concentratiekamp. Het echtpaar krijgt acht kinderen, maar de vader laat zich er weinig aan gelegen liggen. Voor drie kinderen worden ze uit de ouderlijke macht ontzet.

Dramatisch is dat door een ogenblik van onoplettendheid Diens anderhalf jaar oude dochttertje Dientje overlijdt: het kind krijgt een pan kokendheet water over zich heen als de moeder even weg is. Hesseling houdt de mogelijkheid open dat Dien daar nooit overheen is gekomen is. Maar het zijn vooral ook de barre omstandigheden van haar leven die haar vervreemden van de maatschappij.

Het gezin woont aanvankelijk in een van de noodwoningen aan de IJsseldwarsstraat. Uw recensent heeft het daar gekend: het heette dat je er in het midden van de straat moest lopen omdat je vanuit de open ramen van alles toegeworpen kon krijgen, van etensresten tot urine aan toe.

Wanneer is Dien zich merkwaardig gaan gedragen? Hesseling keert de vraag om: waarom werd zij door de schooljeugd uitgescholden en uitgeweid? Ze gaf daar zelf ook wel enige aanleiding toe, stevast met grote stappen op hoge schoenen in een te wijde jas door het dorp benend, met haar zware stem altijd luidkeels op jacht naar haar recht. De gemeente wees haar een onbewoonbaar verklaard boerderijtje in de heuvels toe en later kon ze een woonwagen op het terrein van de vrijwillige brandweer bij de gasfabriek betrekken.

De katholieke kerk in de Emmastraat bleef steeds haar toevlucht en de pastoors waardeerden haar, want ze was om de dooie dood niet dom. Het verhaal wil dat ze de Franse taal perfect beheerste. Dat is klassiek: dorpsgekken

worden vaak afgeschilderd als in het verborgene geniaal. Hesseling voert Gekke Dien op als 'dichteres des volks', maar een zwak punt is dat hij tijdens zijn lange speurtocht nooit gedichten van haar hand vindt. Dien was een sneldichter en bewaarde haar eendagsvliegen vermoedelijk niet. Pas op de laatste pagina's van het boek duiken er een paar op, en die smaken als poëzie niet naar meer. Het is een magere oogst voor een boek met als ondertitel *Koningin van het lichte gedicht*.

Lokale geschiedschrijving is populair en houdt gelijke tred met de opmars van het 'streekeigene': eigen brood, bier, gedichten en geschiedenisboeken, veelal in eigen beheer uitgegeven. De regionale biograaf brengt tal van bijzonderheden over het vroegere dorps- en plattelandsleven aan het licht die voor de bewoners van het gebied bepaald de moeite waard zijn er kennis van te nemen.

Hesseling heeft in dit genre ruimschoots zijn sporen verdiend. Jammer alleen dat zulke historici stevast geneigd zijn hun personages als uniek, hoogst uitzonderlijk en buitengewoon begaafd te schetsen. Er is al gauw sprake van – het geldt zowel voor Jantje van Velp als voor Gekke Dien – dat dringend straten naar hen vernoemd moeten worden; en het geldt als onrecht wanneer dit niet subiet geschiedt. Doordat zulke historici hen promoveren tot 'dorpsiconen' en hun biografie schrijven als een soort heiligenleven, verlies je als lezer het zicht op de gecompliceerde werkelijkheid van deze buitenbeentjes en, ja ook, lastpakken.

JOHN JANSEN VAN GALEN

**GEKKE** RENIE HESSELING  
**DIEN** Koningin van het lichte gedicht



**Renie Hesseling:**  
*Gekke Dien. Koningin van het lichte gedicht*  
Boekscout, €22,99